

Laisvė būti savimi

Apie NOA „Traviatas“
Greta Vilnelė

„Operomanijos“ organizuojamas festivalis „Naujosios operos akcija“ šįmet vėl užbūrė naujų atradimų ieškančius šiuolaikinio scenos menų lauko gerbėjus. Prieš atsirandant naujajai operai žanras svyravo tarp maitinimosi intelektualų ratelių dėmesiu ir nublankimo į antrą, buitinį planą. Juk per naujus metus, laikrodžiui išmušus dvylika, gerdami šampaną dainuojame „pakelkim, pakelkim mes taurę stiprybės“, o Vilniuje galime surasti kirpyklą „Figaro salonas“ ir grožio saloną „Karmen beauty“. Naujoji opera tarsi sujungia klasikinės operos prigimtį ir kultūrinės interpretacijas į vieną. Festivalio uždarymo kulminacija tapo šiuolaikinė Artūro Areimos ir Maximiliano Oprishkos opera „Traviatos“, flirtuojanti su, jų manymu, iškreipta ir neteisinga dažnai statomos Džiuzepės Verdžio operos versija. Kūrėjai leidžiasi į kelionę atrasti tikrąsias sąvokos *la traviata* (iš it. kalbos – puolusi moteris) ištakas.

Dokumentinės operos „Traviatos“ kūrėjai imasi nagrinėti mažai scenos menų lauke apkalbėta seksualinių paslaugų sferą. Kūrinio dramaturginė ašis – realių rinkoje esančių asmenų pasakojimų garso įrašai, kurie apjungė ir įprasmino didingą muziką (Maximilianas Oprishka), išpūdingas projekcijas (Dinas Marcinkevičius) ir subtilias anoniminio subjekto scenoje mizanscenas (Modesta Jakeliūnaitė). Akcentuoju surinktos dokumentinės medžiagos svarbą, nes be jos šis naujosios operos pastatymas būtų neįmanomas. Šiuolaikinė opera „Traviatos“ neįtikėtinai jautriai ir tolerantiškai paliečia dažnai visuomenės ignoruojamą, bet nuo seniausių laikų paribiuose alsuojančią, nelegalią ir dinamišką žmonijos aistrų išsipildymo erdvę – prostituciją. Daugelis prostitucijos problematiką aptarančių meno kūrinių renkasi žeminančią, didaktinę retoriką. Vienas iš jų lenkų „Juodosios serijos“ dokumentika „Paragraf Zero“ (Borowik, 1957), kurioje žiūrovui akivaizdžiai peršama neigiama nuomonė apie sekso darbuotojų veiklą. „Traviatose“ priešingai – bandoma sulaužyti stereotipą, panaikinti prostitucijos paženklinimą tabu tema, siekiama neliečiamybę konvertuoti į diskusijos objektą. Kūrinio herojų monologuose dėstomas radikalus požiūris, kaip kūniška veikla gali išlaisvinti. Jų balsuose tiek nesuvaldytos drąsos ir atvirumo, jog vien tai nokautuoja bet kokį išankstinį nusistatymą. Anaiptol, scenoje ne kartą matoma aktorės Jakeliūnaitės apnuoginta krūtinė, tačiau emocinio poveikio operos stebėtojams varžybas šįkart laimėjo žmogiškasis faktorius, apsireiškiantis pačia gryniausia dokumentikos forma.

Intertekstualios žaismės su klasikine „Traviatos“ versija atsekti beveik neįmanoma, tačiau visas vyksmas apie tą patį, tik iš naujos perspektyvos. Tai, apie ką klasikinėje „Traviatoje“ patyliukais užsimenama, Areimos „Traviatose“ tampa pagrindine siužeto linija. Garso įrašų tarpuose girdimi kurtizanių laikus menantys operos solistų (Nora Petročenko, Edgaras Davidovičius) duetai nešvankia poteme priartina kūrinį arčiau klasikinės operos pakiliu, romantinei operai būdingu skambesiu. Su aktore sceną viso kūrinio metu dalinasi violončelininkų ansamblis „Cello club“, tačiau jų partija tokia nedidelė, kad, įpusėjęs veiksmui, pradeda atrodyti, jog muzikantai ir jų instrumentai tėra aliuzijos į orkestro metaforai išpildyti skirtą gyvąją scenografiją. Kitoje scenos pusėje dėmesį patraukia aktorės kuriamas personažas – anoniminis subjektas Ievos kostiumu. Statiškų pozicijų kaita, baltuose maišeliuose paslėptų drabužių pasimatavimai ir išsilaisvinimas iš jų kuria intriguojančios figūros vaizdinį, tapatinamą su įrašuose girdimų asmenų arba bet kurio iš nuasmenintą distanciją laikančių sėdinčiųjų salėje įsikūnijimu.

„Traviatos“ – neeilinis kūrinys, verčiantis susimąstyti ne tik žiūrovus, bet ir kultūros lauko profesionalus, kūrybine komanda. Nesvarbu, kaip atvirai apie lovos reikalus diskutuojate ar nediskutuojate kasdienybėje, tačiau istorijos iš seksualinės rinkos nepatogiai pasijausti privertė ne vieną. Ir ne todėl, kad susirinkusiųjų seksualinis gyvenimas mažiau margas, nors turbūt buvo ir tokių, tačiau darosi sunku sutramdyti juoką ar ašaras, kai šnekama taip atvirai. Tada staiga nušvinta protas ir tampa aišku, kad pagrindinis skirtumas tarp visų tą vakarą žiūrėjusių „Traviatos“ ir pačių *les traviatos* – laisvė būti savimi.